

KURAMSAL ESTETİK

Yrd. Doç. Yusuf Baytekin Balcı

ISBN: 978-605-318-630-4

DOI 10.14527/9786053186304

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2016

Yayın-Proje: Elif Turanlıoğlu Bultan
Dizgi-Grafik Tasarım: Pegem Akademi Yayıncılık
Kapak Görseli: Pegem Akademi Yayıncılık

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284. Sokak No: 105
Yenimahalle/ANKARA
(0312-394 55 91)
Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

SUNUŞ

Estetik biliminin günümüzde kabul gören tanımı, “estetik, genel sanat bilimidir” tanımıdır. Bu tanıma göre sanat sorunsalı ile her konu estetik biliminin kapsamı içinde yer alır. Estetik biliminin geniş bir alanı kapsamaması nedeniyle, sanat okullarında estetik dersleri konu ilgi alanlarına göre, sanat felsefesi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat ontolojisi gibi adlandırmalarla yer almıştır. Bazı sanat okullarında bu dersler estetik adıyla da verilmektedir. Aslında söz konusu bu disiplinlerde yer alan konular, estetik biliminin konularıdır.

Günümüzde estetik kuramsal ve uygulamalı yönüyle ikiye ayrılır. Kuramsal estetiğe “Yukarı Estetik”, laboratuvar tekniklere dayalı, uygulamalı deney estetiğine de “Aşağı Estetik” denir. Deneye dayalı aşağı estetik, sanat eserlerini incelemede daha somut verilerle, ölçülebilirliği olan sonuçlar ortaya koyması nedeniyle daha bilimseldir. Yukarı estetik ise daha çok metafizik kuramlara dayanır. Çağdaş estetik anlayışta aşağı estetik ve yukarı estetik işbirliği kaçınılmazdır.

Kuramsal estetik, sanatı kuramsal yönleriyle sorgulayan, sanatın kaynağı, sanat kuramları, güzel felsefesi, estetik tavır, estetik değer, yaratıcılık gibi temel konuları önemli düşünürlerin görüşleriyle karşılaştırmalı olarak ele alan, tartışan bir disiplindir. Alanla ilgili çok sayıda yerli, yabancı kaynak yayın bulunmaktadır. Estetik alanın göreceliliği nedeniyle, her bilimsel kaynak yayın, yazarın kendi bilim kuramı, felsefesi doğrultusunda yazılmıştır.. Platon estetiği, Aristo estetiği, Kant estetiği, Hegel estetiği, Lucas estetiği gibi düşünürlerin adlarıyla özdeşleşmiş, birbirinden farklı görüşlere sahip kaynak yayınlar bulunmaktadır. Estetik alanın öğreniminde, bu işin başlangıcında bulunan kişilerin bu kaynakları tek tek okuyarak öğrenmeleri zor ve zahmetlidir. Ayrıca bilimsel kaynaklar okuyucunun düzeyi düşünülerek hazırlanmamıştır. Özellikle öğrencilere bilim dili ağır gelebilir. Okuyucunun bu yayınları anlayabilmesi için öncelikle daha temel bilgilere sahip olması gerekebilir. Kitabın hazırlanması, yukarıda belirtilen gerekçelerle, öğrencilerin ya da estetik alanı öğrenmeye yeni başlamış okurların anlayabileceği düzeyde ve estetik alanla ilgili farklı görüşleri bir arada toplayan yayınlara duyulan gereksinimden kaynaklanmıştır.

Kitapta her konunun sonunda “değerlendirme” kısmına yer verilmiştir. Değerlendirme kısmında öğrencilere yorum yapabilme, tartışma olanağı veren “açıklamalı” sorularla, doğrudan bilgi ölçmeye yönelik, “çoktan seçmeli” sorular bulunmaktadır. Ayrıca, konuların arkasında yararlı olacağını düşündüğüm “Okuma parçaları” yer almıştır.

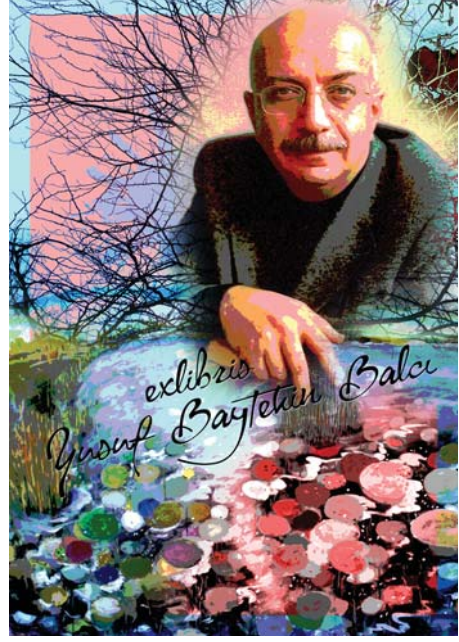
Okuyucularımıza yararlı olması dileğiyle, bu kitabın yazılmasında kaynak oluşturan yayınların sahibi bilim adamlarına, yazarlara teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Yusuf Baytekin BALCI

15 Ağustos 2016

ÖZGEÇMİŞ

1953 yılında İzmir’de doğdu. İlk öğrenimini İzmir’de, ortaöğrenimini Ankara’da tamamladı. 1985 yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Resim İş Eğitimi Bölümünden mezun oldu. 1987’de Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünde, Eğitim Bilimleri Program Geliştirme dalında yüksek lisans yaptı. 1989’da Sanatta yeterlik unvanını aldı. 1990 yılında öğretim görevlisi, 1995 yılında yardımcı doçent oldu. 2010 yılına kadar çeşitli idari görevlerde bulundu. Güzel Sanatlar Enstitüsünün kurulmasında “Genel Koordinatörlük” görevi yaptı. Resim İş öğretmenliği yapılandırmalarında ve program çalışmalarında aktif görevlerde bulundu. Balcı halen Bölümde lisans ve lisansüstü derslere girmekte, sanat ve sanat eğitimi alanında akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır. İki de torunu vardır.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

A. Estetik Alanla İlgili Temel Kavramları	2
1. Estetik Nedir?	3
2. Güzel ve Estetikte Güzel	4
3. Sanat Nedir?	6
B. Estetiğin Kapsam Alanı	15
1. Estetiğin Konusu ve Yöntemi	16
2. Estetiğin Diğer Bilimlerle İlişkisi	18
3. Metafizik Estetik	19
4. Psikolojik Estetik	19
C. Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Güzel Felsefesi Üzerine Önemli Görüşler	26
1. Platon	26
2. Aristo	30
3. Plotinos	30
4. Kant	31
5. Schiller	32
6. Hegel	32
D. Estetik Tavır	40
1. Estetik Suje - Estetik Obje	41
2. Estetik Tavır Nedir?	42
E. Estetik Değer ve Estetik Yargı	50
1. Estetik Değer	51
1.1. Estetik Değer ve Bilgi Değeri	52
1.2. Estetik Değer ve Ahlaki Değer	53
1.3. Estetik Değer ve Pratik Ekonomik Değer	55
2. Estetik Yargı	56

2. BÖLÜM

A. Toplumsal Varlık ve Sanat Kültür İlişkisi	68
1. Sanatın Kaynağı.....	70
2. Sanat ve Toplum İlişkisine Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Kısa Bir Bakış	74
2.1. İlkçağda Sanat ve Toplum	74
2.2. Ortaçağda Sanat ve Toplum.....	74
2.3. Rönesans Dönemi Sanat ve Toplum.....	75
2.4. XIX. Yüzyıl Sanayi Devrimi ve Sonrasında Sanat ve Toplum	77
B. Yaratıcılık ve Sanatta Yaratıcılık.....	87
1. Yaratıcılık Nedir?.....	88
1.1. Yaratıcı Kişilik Özellikleri.....	90
1.2. Yaratıcılık - Zekâ İlişkisi ve Yaratıcılığın Gelişmesinde Eğitimin Rolü	91
1.3. Beyin Yapısı ve Yaratıcılık.....	93
1.4. Çoklu Zekâ Kuramı	93
2. Sanatta Yaratıcılık.....	94
2.1. Sanatsal Yaratma Süreçleri.....	95
2.2. Picasso ve Guernica.....	99
C. Sanat Kuramları.....	108
1. Yansıtmacı Sanat Kuramı	109
1.1. Yansıtma Kuramı I. “Sanat Görünenin Aynen Yansımasıdır” Platon	109
1.2. Yansıtma Kuramı II. “Sanat, Genelin Özün Yansımasıdır.” Aristo	110
1.3. Yansıtmacı Sanat Kuramı III. “Sanat, İdeal Gerçekliğin Yansımasıdır” Rönesans Dönemi.....	114
1.4. 19 Yüzyılda Yansıtmacı Kuram, Gerçekçilik Akımı	114
2. Anlatımcı Sanat Kuramı.....	115
3. Biçimci Sanat Kuramı	116
4. İşlevsellik – Fonksiyonellik Sanat Kuramı	117
D. Psikanaliz ve Sanat	125
1. Freud ve Ruhsal Yaşam.....	126
2. Psikanaliz Kuramı	128
E. Eser Eleştirisi İle Sanatçı Kişiliği Arasındaki Bağ.....	129
Küçük Sözlük	135
Çoktan Seçmeli Soruların Yanıt Anahtarları	148
Kaynakça.....	149

1. BÖLÜM

A. ESTETİK ALANLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLARI

1. ESTETİK NEDİR?
2. GÜZEL VE ESTETİKTE GÜZEL
3. SANAT NEDİR?

B. ESTETİĞİN KAPSAM ALANI

1. ESTETİĞİN KONUSU VE YÖNTEMİ
2. ESTETİĞİN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ
3. METAFİZİK ESTETİK
4. PSİKOLOJİK ESTETİK

C. TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE GÜZEL FELSEFESİ ÜZERİNE ÖNEMLİ GÖRÜŞLER

1. PLATON
2. ARİSTO
3. PLOTİNOS
4. KANT
5. SCHİLLER
6. HEGEL

D. ESTETİK TAVIR

1. ESTETİK SUJE, ESTETİK OBJE
2. ESTETİK TAVIR NEDİR?
3. ESTETİK TAVRIN ÖZELLİKLERİ

E. ESTETİK DEĞER VE ESTETİK YARGI

1. ESTETİK DEĞER
  - 1.1. Estetik Değer ve Bilgi Değeri
  - 1.2. Estetik Değer ve Ahlak Değeri
  - 1.3. Estetik Değer ve Pratik Ekonomik Değer
2. ESTETİK YARGI

A. ESTETİK ALANLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

KAZANIMLAR:

1. Estetik kavramının etimolojik anlamını açıklar.
2. Estetiği ilk defa bilim olarak ele alan düşünürün adını söyler.
3. “Estetik güzelin bilimidir” tanımını eksik ve hatalı yanlarıyla açıklar.
4. Güzel kavramının göreceliliğini örneklerle açıklar.
5. Plehanov’un güzel ile ilgili araştırmasının sonuçlarını tartışır.
6. Farklı sanat tanımları yapar.
7. Sanatı meydana getiren unsurlar arasındaki döngüyü açıklar.
8. Sanat kuramlarını tanımlar.
9. Her sanat kuramının hangi unsura dayandığını söyler.
10. Sanat kuramları ve sanat akımları arasındaki bağlantıyı kurar.
11. Sanat kuramları ile sanat tanımları arasındaki bağlantıyı kurar.

1. ESTETİK NEDİR?

Estetik, günlük yaşantımızda yaygın olarak kullandığımız bir sözcüktür. Sözcüğün kullanımı doğru, ya da yanlış da olsa bir nesneye yönelik, bir olgu ya da durumla ilgili olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Sözelimi, kişinin üzerindeki giysiye yönelik olarak “üzerinde ne kadar estetik durmuş” denildiği gibi, bir foto-modelin fotoğrafçı önündeki duruşuna “estetik poz”, “estetik duruş” denilebiliyor. Bir futbolcunun attığı gole hayran kalarak “ne kadar estetik vuruş” diye nitelendiriliyor. Bu örnekler çoğaltılabilir. Ayrıca günümüzde ilerleyen tıp teknolojisi, estetik cerrahi adı altında uzmanlık dalıyla insan vücudunun çeşitli uzuvlarını ameliyat ile daha güzel gösterme anlayışına hizmet vermektedir.

Yukarda verdiğimiz örneklerde estetik sözcüğünü çıkarıp yerine “güzel” sözcüğünü koyduğumuzda fazlasıyla anlam değişikliğinin olmadığını görüyoruz. “üzerinde ne kadar estetik durmuş” yerine “üzerinde ne kadar güzel durmuş”, “estetik poz” yerine “güzel poz”, “estetik vuruş” yerine “güzel vuruş” denmesi hemen hemen aynı anlama gelecektir. O halde gündelik yaşamda kullandığımız estetik sözcüğünün güzel sözcüğüyle arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır.

Estetik sözcüğünün 18.yüzyıla kadar günümüzdeki yaygın anlamıyla kullanılmadığını görüyoruz. Bu sözcük, Yunanca Aisthesis (Duygu, duyum), Aisthanesthai (duymak, algılamak) sözcüklerinden kaynaklanmıştır. İlk defa 1750 yılında Alman filozof Baumgarten tarafından yayımlanan “Aesthetica” adlı kitabında estetik sözcüğü derinlemesine irdelenerek bir bilim olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Baumgarten’le birlikte estetik günümüzdeki yaygın anlamına kavuşmuştur. Baumgarten estetiği “Duyulardan elde edilen bilgilerle, güzel üzerine düşünme bilimi” olarak tanımlamıştır.

Baumgarten’den sonrada estetik alanla ilgili çalışmalar devam etmiş; estetik, kimi görüşlere göre felsefenin, psikolojinin, sosyolojinin bir dalı, kimi görüşlere göre de bağımsız bir bilim olarak görülmüştür.

Günlük dilde, yukarda ki örneklerde olduğu gibi estetik sözcüğü güzelle, güzellik duygusuyla eş anlamlı kullanılmıştır. Güzel estetik biliminin temel kavramıdır. Estetik alanı tam olarak açıklamada yeterli olmasa bile, estetiğin en yaygın, bilinen tanımı “Estetik Güzelin Bilimidir” tanımıdır. O halde öncelikle estetik biliminin bu temel kavramının ne olduğunu anlamaya çalışalım.

2. GÜZEL VE ESTETİKTE GÜZEL

Güzel bir nitelendirme sıfatıdır. Güzel, insanın bir varlığa, bir olguya karşı beğenme, hoşla gitme ya da hayranlık uyandıran duyguların nitelendirilmesidir. Estetik alanın temel kavramıdır. Bu kavramı iler ki bölümlerde düşünürlerin farklı görüşleriyle ele alarak inceleyeceğiz. Burada “estetik güzelin bilimidir” tanımını irdelemek amacıyla kavram tartışılacaktır.

Güzel göreceli bir kavramdır. Kişiden kişiye, toplumdan topluma ve yaşanan dönemlere göre güzel anlayışı değişebilir. Özellikle farklı kültürlerde bu değişkenliği daha açık olarak görebiliriz. Her kültür kendi yaşam biçimlerine uygun olarak kendi güzel anlayışlarını geliştirmiştir.

19.yüzyıl araştırmacılarından Plehanov (1856 – 1918) farklı kültürler arasında yapmış olduğu araştırmada güzel kavramını da karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Afrika’da yaşayan Hotanto’lu kara derili (zenci) insanların güzellik anlayışı ile Batı uygarlığına ait beyaz insanların arasındaki güzel anlayışının çok farklı olduğunu ortaya koymuştur. Batı uygarlığının güzel olarak kabul ettikleri Milo Venüsü’nü Hotanto’lu ilkel insanlar güzel olarak kabul etmemişlerdir. Çünkü onlara göre güzel anlayışı farklıdır. Her şeyden önce bir kadının güzel olması için güçlü kuvvetli bir görünüme sahip ve kara derili olması gerekir.

İlkel kültürün bize garip ve tuhaf gelen güzel anlayışları vardır. Sözgelimi kabilelerde kulak memelerine ağırlıklı küpeler takılarak kulakların aşağıya doğru sarkık olmalarının sağlanması, alt dudaklarına büyük halkalar takılarak büyük dudaklı olma, küçük yaştan itibaren boyuna demir halkalar takılarak boynun ince ve aşırı uzun olması çabaları, onların bize göre çok farklı olan güzellik anlayışlarını yansıtır. Doğal boyalarla, yüzlerini ve vücutlarını hayvan desenlerine benzer şekilde boyamaları, av hayvanlarından aldıkları boynuz, kemik gibi gereçlerle süslenmeleri hayvanlarla özdeş olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni güzel görünmenin yanı sıra belki de daha önemli olarak av hayvanlarına karşı egemen olma ve avlarının bereketli olması isteği bulunmaktadır. Bu nedenle ilkel toplumlardaki güzel anlayışı “faydaya” dayanmaktadır.

Plehanov’un Hotanto kabilesi üzerinde yapmış olduğu araştırmada farklı kültürlerdeki güzel anlayışlarının farklı olabileceği sonucuna ulaştık. O zaman aklımıza şöyle bir soru gelebilir: Acaba hangi güzel anlayışı doğru? Böyle bir soruya verilebilecek kesin bir yanıt bulamayız.

Resimlerde görüldüğü gibi ilkel toplumların, Batı toplumlarından çok farklı güzel anlayışı vardır.

Çünkü “güzel” ile “doğruluk” arasında bir ilgi birliği kurmamız pek mümkün değildir. Bir şeyin doğru olması dayandığı ölçüte bağlıdır. Sözgelimi “Ayşe’nin gözleri iri ve siyahtır” önermesinin doğru olup olmadığını anlamak için görme duyumumuzu kullanırız. Ayşe’nin gözlerine bakarak iri ve siyah olduğu hakkında karar veririz. İri ve siyahsa önermemiz doğrudur, değilse yanlıştır. Ancak, “Ayşe’nin gözleri güzeldir” önermesinin bir ölçüte dayalı olarak doğru ya da yanlışlığını kanıtlamayız.

Buraya kadar, estetik biliminin temel kavramı olan “güzel” kavramının göreceliğini açıklamaya çalıştık. Güzel kavramının göreceli olduğu sonucuna ulaştık. “Estetik, güzelin bilimidir” tanımında, estetik kavramının yalnızca bir başka kavrama (güzel) dayandırılarak yapılması ve bu kavramın göreceli olması, tanımın yetersiz ve doğru bir tanım olmadığını göstermektedir.

Ayrıca, estetik biliminin ilgi alanı yalnızca “güzel” değildir. Estetik, güzelin karşısı olan çirkinle de ilgilenir. Estetik değerler içinde güzelin yanı sıra yüce, trajik, dramatik, hoş, sevimli, vb. kavramlarda bulunmaktadır.

Bu nedenlerle “Estetik güzelin bilimidir” tanımı estetik alanın içeriğini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Günümüzde kullanılan kabul edilen tanım, “Estetik

Genel Sanat Bilimidir.” tanımıdır. Bu tanım anlayışında da “güzel”,estetik alanın temel kavramıdır.

Güzel bir nitelenmedir. Kendi dışımızdaki nesneleri, çeşitli olgu ve hatta olayları güzel diye nitelendirebiliriz. Güzel diye nitelendirdiğimiz şeyler arasında kendiliğinden var olan doğal güzellikler ile doğal olmayan yapay güzelliklerde vardır. Güzel bir kız, güzel bir çiçek, güzel bir manzara, güzel bir kelebek v.b. doğal güzelliklere örnektir. Bir de doğal olmayan güzellikler vardır. Bunlar insan elinden çıkmış, sanat eserlerindeki güzelliklerdir.

Estetik daha çok sanat eserlerindeki güzeli araştırır. Ancak unutulmamalıdır ki bütün sanat eserlerinin çıkış noktası doğa ve toplumdur. Bu nedenle estetik, sanat eserleriyle ilgi kurarak doğa ve toplumdaki güzellikleri de dolaylı olarak araştırır.

3. SANAT NEDİR?

Sanat, insanlık tarihi kadar eski, insanla var olan bir olgudur. Sanatın temelinde insana özgü olan güzeli arama duygusu vardır. Sanat, bu anlamda güzeli yaratma çabasıdır. Bütün sanatların çıkış noktası bizim dışımızda var olan gerçekliklerdir. Duyu organlarımızla kavramaya, anlamaya çalıştığımız her şey sanatın konusu olabilir. Sanatçı bu şeylerden ilgi duyduklarını kavrar ve kendi iç dünyasına göre yorumlayarak sanat eserine dönüştürür. Bunu resim sanatından bir örnek vererek açıklayalım. Sözelimi bir ressam “ağaç” resmi yapmaya karar versin. Bunun için öncelikle resmini yapacağı ağaç hakkında bilgi sahibi olması; ağacın biçimi, dokusu, rengi vb. özelliklerini kavraması gerekir. Daha sonra ağaç resmi yapabilir. Resmi yapılan gerçek ağaç sanatçı için bir “Bilgi Objesidir”. Kağıt ya da tuval üzerindeki ağaç resmi ise “Estetik Objedir”. Bilgi objesi sanatçı tarafından algılanan, kavranan objedir. Estetik obje ise, sanatçının yarattığı sanat eseridir. Bilim olarak estetik, estetik objedeki güzeli araştırır. Bilgi objesindeki güzeli ise estetik objenin kaynağını oluşturma yönüyle ele alır.

Sanatın oluşumunda dört temel unsur vardır.

Bunlar:

1. Doğa ve toplum (Dış gerçeklik),
2. Sanatçı,
3. Sanat eseri,
4. Sanat tüketicisi.

Sanatçı doğa ve toplumdan aldığı birikimlerle sanat eseri ortaya koyar. Sanat eserini dinleyen ya da gören, başka deyişle eserle iletişim içinde bulunan kişi sanat tüketicisidir. Sanatı oluşturan unsurlar arasında sürekli bir döngü vardır. Bu döngüyü tüm sanat dalları açısından düşündüğümüz zaman insan yaşamındaki önemini kavrayabiliriz: Milyonlarca sanatçı içinde doğa ve toplumdan aldığı birikimlerle resim, heykel, mimari, müzik, edebiyat, sinema, opera, bale, vb. gibi sanat ürünleri ve etkinliklerini milyarlarca sanat tüketicisine sunarlar. Sanat tüketicileri, sanat ürünleri ve etkinliklerinden aldıkları değerlerle içinde yaşadıkları doğa ve toplumu zenginleştirerek daha da anlamlı hale getirirler. Milyonlarca sanatçı, yeni değerlerden aldığı birikimlerle de yeni yaratılar üretmeye devam ederler.

Sanat, göreceli bir kavramdır. Birbirinden farklı sanat görüşleri vardır. Sanatla ilgili soru ve sorunları açıklayan bu görüşlere “Sanat Kuramları” denir. Dört farklı sanat kuramı vardır:

1. Yansıtmacı Sanat kuramı,
2. Anlatımcı Sanat Kuramı
3. Biçimci Sanat Kuramı
4. İşlevsellik-fonksiyonellik Sanat Kuramı

Her sanat kuramı, sanatı meydana getiren unsurlardan birine bağlı olarak sanatı açıklamaya çalışır. Yansıtmacı Sanat Kuramı (Mimesis Kuramları) sanatı “doğa ve toplumun” yansıması olarak ele alır. Anlatımcı Sanat Kuramı, “sanatçıyı” esas alarak sanatı, sanatçının duygularını dışı vurumu olarak açıklamaya çalışır. İşlevsellik ve Fonksiyonellik sanat kuramı da “sanat tüketicisini” esas alarak sanatla ilgili soru ve sorunları irdeler. Biçimci sanat kuramı ise sanatla ilgili görüşlerini “sanat eseri” unsuruna dayandırır.

Buraya kadar sanatla ilgili öğrendiğimiz bilgilere dayanarak rahatlıkla şu sap-tamayı yapabiliriz: Sanatın bütün anlamlarını içinde kapsayan bir tanımını yap-mak mümkün değildir. Yapılacak her tanım mutlaka sanatı meydana getiren un-surlardan birini esas alır. Her tanım, sanatla ilgili bir görüşe, dolayısıyla bir sanat kuramına aittir.

O halde sanat kuramlarına ait dört farklı sanat tanımı yapılabilir:

1. Sanat, doğa ve toplumun estetik düzeyde yansımasıdır. (Yansıtmacı Sa-nat Kuramı)
2. Sanat, sanatçının duygu, düşünce ve izlenimlerini dışı vurumudur. (An-latımcı Sanat Kuramı)

3. Sanat, dinleyen ve görende estetik haz oluşturan bir olgudur. (İşlevsellik-Fonksiyonellik Sanat Kuramı)

4. Sanat, anlamlı biçimdir. (Biçimci Sanat Kuramı)

Sanat eserlerini incelediğimiz zaman birbirlerinden çok farklı özellikleri ve anlayışları görebiliriz. Bunun nedeni her sanatçının kendi iç dünyasının, kişilik yapısının sanat eserine yansımasıdır. Doğaldır ki sanatçı, dünya görüşü doğrultusunda geliştirmiş olduğu sanat anlayışına göre eser ortaya koyar. Sanat eseri, sanatçının sanatla ilgili görüşlerini benimsediği sanat kuramıyla paralellik taşır. Sanat anlayışı benzer olan sanatçıların eserleri belli bir “Sanat Akımı” içinde yer alırlar. Her sanat akımının, sanat anlayışının, felsefesinin dayandığı bir sanat kuramı vardır.

Sanat görüşleri olarak açıkladığımız sanat kuramları ile benzer sanat anlayışlarının oluşturduğu sanat akımları arasında şöyle bir ilgi kurulabilir:

Sanat Kuramları	Sanat Akımları
1. Yansıtmacı Sanat Kuramı	1. Gerçekçi türdeki sanat akımları (Realizm)
2. Anlatımcı Sanat Kuramı	2. Dışa vurumcu sanat akımları (Ekspresyonizm)
3. İşlevsellik – Fonksiyonellik Sanat Kuramı	3. Fantastik, Düşlemci sanat akımları (Sürrealizm)
4. Biçimci Sanat Kuramı	4. Modern Sanat Akımları (Kübizm, Fovizm, Soyut Sanat vb.)

20.yüzyılın ortalarından itibaren görsel sanatlar alanında yukardaki tabloya uymayan yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. Kavramsal sanat, op – art, pop art, arazi sanatı, hepining gibi anlayışlar, teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan ve çıkabilecek olan yeni eğilimler bu tanımlamaların ve tablonun dışındadır.

Sanatın sınıflandırılması

En eski sanat sınıflandırmasını antik çağ filozoflarından Aristo yapmıştır. Aristo’nun sanatı sınıflandırmasını günümüze uyarlarsak en eski sanat sınıflandırılması şöyledir:

- Maddeye biçim veren sanatlar:** Plastik Sanatlar, (Resim, heykel, seramik, tekstil, vb.)
- Sese ve söze biçim veren sanatlar:** Fonetik Sanatlar, (Müzik ve edebiyat)

3. **Harekete biçim veren sanatlar:** Ritmik Sanatlar, (Bale, halk dansları, her türlü dans sanatları).

Bilim, teknoloji alanlarındaki gelişmelerinde etkisiyle yeni sanat dallarının ortaya çıkması nedeniyle yukarıdaki sınıflandırma yetersiz kalmıştır. Günümüzdeki sanat sınıflandırması şöyledir:

1. **Yüzey ve Hacim Sanatları:** Resim, Grafik, baskı, afiş, fotoğrafçılık, yontu (heykel), seramik, batık, örme, dokuma, nakış vb.
2. **Dil Sanatları:** Şiir, öykü, oyun metni, roman ve deneme gibi yazın alanının tüm çeşitleri, masal, deyiş, tiyatro metni vb.
3. **Ses Sanatları:** Müzik alanı. Müzik alanı ile ilgili tüm yaratma çabaları.
4. **Devinim Sanatları:** Her türden dans çalışması (Folklor, bale, çağdaş dans ve bale, ritmik jimnastik, buz pateni vb.).

Eylem Sanatları: Her tür dramatik çalışmalar, doğaçlama, mim, kukla, sinema.

SANATI MEYDANA GETİREN UNSURLAR	SANAT AKIMLARI	SANAT KURAMLARI
Doğa ve Toplum (Dış Gerçeklik)	Gerçekçi Türdeki Sanat Akımları (Realism)	Yansıtıcı Sanat Kuramları (Mimesis Kuramları)
Sanatçı	Dışa Vurumcu Türdeki Sanat Akımları (Ekspresyonizm)	Anlatımcı Sanat Kuramı
Sanat Eseri	Modern Sanat Akımları (Kübizm, Fovizm, Fütürizm, Soyut Sanat vb.)	Biçimcilik Sanat Kuramı
Sanat Tüketicisi	Fantastik Türdeki Sanat Akımları (Sürrealizm)	İşlevsellik-Fonksiyonellik Sanat Kuramı